

† Dr. NESTOR VORNICESCU
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

**DESĂVÎRSIREA
UNITĂȚII NOASTRE NAȚIONALE ~
FUNDAMENT AL UNITĂȚII
BISERICII STRĂBUNE**

2.87448/1988

EDITURA MITROPOLIEI OLȚENIEI
CRAIOVA — 1988

ONOR
Bibliotecii Sfântului Sinod
de la Mănăstirea Antim -
Decanatul

cei arhieocesi

† Dr. NESTOR VORNICESCU
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

DESÂVÎRȘIREA
UNITĂȚII NOASTRE NAȚIONALE -
FUNDAMENT AL UNITĂȚII
BISERICII STRĂBUNE

lucrările

pentru

cititorc

f. Nestor
1. XII. 1988

C U V Î N T Î N A I N T E

„După cum s-au alipit de bunăvoie și pentru vesnicie Țările surori, tot astfel, această Unire a națiunii române să se extindă și asupra Sfintei noastre Biserici strămoșesti“

(Hotărîrea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 31 decembrie 1919)

Constituind de-a lungul istoriei noastre o permanentă, o sacră năzuință, ideea unității național-statale, ca și cea a independenței și suveranității naționale, s-a exprimat în chip evident ca o permanență de program și înfăptuire.

Temeiurile dezideratului de unitate națională, deziderat nutrit vreme de secole de către locuitorii statonici ai provinciilor românești, și-au aflat totdeauna legitimitatea în moștenirea comună de la străbuni a acelaiași spațiu etno-geografic, carpato-dunăreano-pontic, în unitatea de limbă, de credință și tradiție.

Chiar dacă, secole la rînd, ținuturile românești au trebuit să aibă organizare și conducere administrativă separate — date fiind condițiile dezvoltării istorice și, mai ales, contextul specific al epocii feudale timpurii, cînd s-au constituit statele românești —, modul de viață al românilor era același și în toate prilejurile potrivite și-au manifestat dorința de organizare și conducere unică, voința înfăptuirii unității național-statale, cauza sfintă pentru care poporul român a luptat nestrămutat, cu adincă, nezdruncinată credință în dreptul și în dreptatea sa.

„Ce sînt toate framîntările popoarelor, decît năzuința de a realiza ideea dreptului lor, de a apăra această idee atît în relațiile

dintre popoare cît și în acelea dintre clasele sociale?“ — se întreba eruditul istoric A. D. Xenopol. În aceeași ordine de idei, savantul Nicolae Iorga atrăgea atenția asupra faptului esențial, axiomatice pentru istoria universală, că „o națiune are dreptul să se conduce după interesul ei“ — interesul de a-și apăra ființa națională, dreptul la unitate, independență și suveranitate.

Statornica speranță și credința în izbînda deplină a eforturilor pentru înfăptuirea idealurilor naționale și sociale, pentru apărarea drepturilor istorice legitime și a ființei neamului au unit toate forțele poporului român în momentele hotărîtoare ale istoriei noastre. „Cele trei Țări românești din Dacia lui Traian — arăta Vasile Pârvan —, Ardealul, Moldova și Tara Românească, s-au sprijinit una pe alta, trimițîndu-și oameni, oști, bogății, cărți de învățătură, și au fost așa un trup și un suflet“.

„Un trup și un suflet“ au fost și rămîn, pentru veșnicie, ținuturile românești cu oamenii lor, păstrînd, de la o generație la alta, flacăra sacră a iubirii de Patrie.

Însăși independența, arăta același V. Pârvan, s-a păstrat și se va păstra mereu pe temelia ființei naționale, pe unitatea ce s-a consolidat mereu în decursul timpului.

Finalizarea dezideratului Unirii și unității noastre naționale în frontierele străvechi, dobîndirea independenței depline, au reprezentat încununarea aspirațiilor întregului neam românesc și, în mod legitim, au dobîndit și o recunoaștere în conștiința Europei.

După înfăptuirea de o clipă — în oceanul vremii — a visului de Unire de către Mihai Viteazul la cumpăna secolului al XVI-lea și secolului al XVII-lea, unitatea noastră națională a fost realizată în chip temeinic, deși parțial, în anul 1859, prin actul istoric de la 24 Ianuarie și alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor în cele două Principate Unite. A fost un act cu profundă semnificație în lupta pentru unitate deplină, act ce s-a bucurat de adeziunea deplină și de sprijinul entuziast al celorlalte provincii românești,

Transilvania, Banatul, Dobrogea. Aceeași adeziune și unitate de simțire s-au manifestat și în contextul evenimentelor care au condus la dobândirea deplinei independențe de stat a României în 1877—1878. Unirea s-a desăvîrșit cu mari jertfe în anul mîntuirii 1918. În toate aceste momente cruciale, în mijlocul poporului s-au aflat spirite luminate, oameni cu harul viziunii, care au arătat calea pentru înfăptuirea năzuințelor poporului, pentru exprimarea conștiinței sale de unitate, de alcătuire a unui singur stat care să cuprindă în granițele sale pe toți românii.

*

De la constituirea sa pe pămîntul vechii Dacii în timpurile apostolice, consolidată organizatoric în epoca patristică, Biserica noastră Ortodoxă s-a mărturisit și s-a adevărat o Biserică slujitoare, neconenit alături de inima poporului, suferind și bucurîndu-se împreună cu el. Evenimentele fundamentale din viața poporului, confruntările sale cu istoria au constituit totdeauna evenimente esențiale și parte integrantă din viața Bisericii noastre.

Biserica Ortodoxă Română a apărât totdeauna unitatea de credință a poporului, nu mai puțin contribuind la apărarea ființei neamului și la înfăptuirea unității naționale.

Biserica noastră a îndeplinit de-a lungul secolelor un rol cultural major și a înlesnit comunicarea culturală între provinciile românești în împrejurări vitrege, prin tipărire și vehicularea cărților de cult și de învățături folositoare sufletului creștin, dar și vieții sociale, prin organizarea și întreținerea școlilor în limba română, contribuind la păstrarea identității ortodoxe și naționale a credincioșilor, a poporului român și în același timp, la unitatea panortodoxă, prin stabilirea de strînsse raporturi cu Bisericile Ortodoxe Surori, prin ajutoarele multilaterale acordate și prin ctitorirea de sfinte locașuri de închinare.

În toate momentele hotărîtoare pentru înfăptuirea unității naționale, Biserica noastră și-a adus contribuția sa, clericii, mona-

hii, ierarhii și întregul popor drept credincios, depunând jertfelnice strădanii. O atitudine de patriotism sincer, o activitate asiduă și devotată în sprijinul dobîndirii drepturilor legitime ale poporului și realizării unității sale depline, acestea au constituit aspectele specifice prin care s-a manifestat participarea efectivă la viața Patriei a Bisericii noastre Ortodoxe.

Momentele cruciale din viața poporului nostru au prilejuit și crearea condițiilor pentru înșăptuiri bisericicești de însemnatate deosebită. Astfel, declararea independenței de stat a României în 1877 și dobîndirea „de jure“ a independenței statului român prin lupte și jertfe în războiul anti-otoman din 1877—1878, au deschis orizonturi organizatorice noi pentru Biserica noastră.

În 1879, mitropolitul primat Calinic Miclescu scria patriarhului ecumenic din Constantinopole: „Principiul cum că cele relative la organizarea Bisericii se schimbă o dată cu schimbările politice este recunoscut în modul cel mai evident de Sinoadele ecumenice și Istoria bisericicească ne dă numeroase dovezi despre respectarea sa“.

Biserica noastră era pe deplin conștientă de însemnatatea momentului istoric 1877—1878 și de urmările lui pentru viața poporului întreg ca și pentru sfintele așezăminte ale țării. Vor urma eforturi perseverente, inițiative și demersuri, acte de vrednicie, de afirmare a independenței eclesiastice întrу dobîndirea autocefaliei depline a Bisericii Ortodoxe Române, iar, după Marea Unire, pentru dobîndirea rangului de Patriarhat.

Clerul întreg, ierarhii lui ieșiți din mijlocul poporului, au înțeles ca un sfînt imperativ al timpului „datoria către țară și religiune“ — cum se exprima episcopul Atanasie Stoenescu, cel care, participînd cu dăruire și cu deosebită însusțiere la istoricele evenimente prin care poporul nostru își dobîndea independența deplină în 1877—1878, a fost un exemplu luminos și o prezență stimulatoare pentru slujitorii bisericicești, pentru credincioși, pentru ostașii luptători, dăruind tuturora din preaplinul finței sale.

Argumentul neatîrnării Bisericii noastre a avut o deosebită însemnatate și o mare pondere în proclaimarea oficială a autocefaliei și în recunoașterea acestui drept legitim și istoric. Pe de altă parte, dobândindu-și deplina autocefalie, Sfânta noastră Biserică a putut să-și aducă contribuția sa patriotică devotată la consolidarea temeliei unității naționale și, de asemenea, la deschiderea căilor spre dobândirea dreptului la ridicarea în treapta de Patriarhie.

La sfîrșitul anului 1919, ierarhii timpului, convocați în ședința Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, hotărău: „După cum s-au alipit de bunăvoie și pentru veșnicie Țările surori, tot astfel, această unire a națiunii române să se extindă și asupra Sfintei noastre Biserici strămoșești” (Hotărîrea Sfîntului Sinod din 31 decembrie 1919, în Arhiva Administrației Patriarhale-București, Fond. Sf. Sinod). Cu acest prilej, se hotără să se întocmească Statutul de unificare administrativă care să aibă caracter de lege. S-au depus neîncetate strădanii pentru înfăptuirea efectivă și canonica a unificării noastre bisericești, „unificarea, adică organizarea ei unitară, sub conducerea Sfîntului Sinod din București, prin contopirea tuturor organismelor sale” (Dezideratele primului Congres al preoțimii din România întregită, București, 1920).

Astfel, în toate etapele importante ale luptei poporului pentru unitate națională, pentru libertate și independență, ca și în viața de fiecare zi a Patriei, ierarhia Bisericii noastre Ortodoxe și toți slujitorii bisericești și-au îndeplinit cu cinste rolul ce le revineau, s-au identificat cu aspirațiile poporului, au sprijinit pe diferite căi, prin toate mijloacele specifice, înfăptuirea acestor aspirații. Cu patriotică înșurătire și cu creștinească osîrdie au contribuit, prin cuvînt și prin faptă, la realizarea celor mai înalte idealuri naționale și sociale, dovedind o sfîntă dăruire. Această orientare neabătută și în chip înțelept realizată către statornica împlinire a datoriei către Patrie, în spiritul umanismului creștin și al devo-

tamentului, s-a adeverit totdeauna ca fiind determinată de o profundă înțelegere a cerințelor momentului istoric. În oricare din aceste momente, ierarhii noștri și toți slujitorii bisericești au înțeles cu deplină luciditate și au acționat în consecință, că cele două entități sfinte, Biserica și Patria, nu puteau fi despărțite, și astfel s-au menținut mereu la înălțimea prestigiului statonicit de veacuri, cu devoțiune și jertfelnicie, așa cum și stră bunii au știut să se prezinte în fața lui Dumnezeu și a lumii, fără a despărți năzuințele și idealurile Bisericii de năzuințele și idealurile poporului român.

În condițiile contemporane, Biserica Ortodoxă Română este o slujitoare statonnică a operei de construire a vieții noi în Patria noastră, prin împletirea organică, armonioasă, a vrerilor și idealurilor ei cu cele ale poporului, slujire însușită de mesajul creștin de „pace și bunăvoie între oameni”, pentru apărarea vieții și triumful păcii în întreaga lume.

*

Criteriul de ordine pe care l-am adoptat în structurarea volumului de față — înmănunchind 23 de studii și articole — este cel al cronologiei evenimentelor istorice care au prilejuit manifestarea atitudinilor, gînd și adeziune, inițiativă și faptă, prin care, de-a lungul secolelor, Biserica noastră Ortodoxă, prin ierarhia sa, prin aportul slujitorilor bisericești și al credincioșilor, a contribuit la înfăptuirea idealurilor poporului român, atingîndu-și, în același timp, propriile idealuri: unitatea organizatorică, autocefalia și recunoașterea rangului de Patriarhie.

A U T O R U L

1 decembrie 1988
Craiova

XX.

FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN
LA 1 DECEMBRIE 1918

Existind de aproape două milenii între hotarele unde istoria universală a înregistrat ca viețuitori statornici pe strămoșii geto-daco-romani, poporul nostru și-a apărat cu eroism, ori de câte ori a fost nevoie, glia, ființa etnică și sfânta, dreapta credință creștină.

Secole la rînd, chiar dacă ținuturile românești au trebuit să aibă o organizare și conducere administrativă separată — date fiind condițiile obiective ale dezvoltării istorice și mai ales în contextul specific epocii feudale —, modul lor de viață era același și, în toate prilejurile potrivite, poporul român și-a manifestat dorința organizării și conducerii unice, voința înfăptuirii unității naționale statale, pentru care a dus o luptă perseverentă, având de înfruntat forțe potrivnice.

În epoca contemporană, formarea unității noastre naționale statale a cunoscut marea consacrare de drept și de fapt prin *istoricul act de la 1 Decembrie 1918*.

*

Unitatea noastră națională se bazează pe moștenirea comună de la străbuni, a accluași spațiu geografic carpato-dunărean-pontic, pe unitatea de origine, de limbă, credință, datini și obiceiuri.

Constituind de-a lungul istoriei neastre o permanentă și sacră năzuință, ideea unității național-statale s-a exprimat în chip evident ca o permanentă de program și de înfăptuire.

Pînă la ceasul marii împliniri, străbătînd și învingînd timpul, această nobilă năzuință a unirii fraților „de același

sînge și de aceeași lege“ a fost mereu întărită cu pecețile jertfei, ce adeveresc toate antecedentele istorice epocale — înveșnicite trepte către făurirea unirii de la 1 Decembrie 1918.

Înfăptuirea curajoasă și de adîncă semnificație în plină epocă feudală, reconstituirea vechii Dacii prin actul de unire a celor trei provincii românești de către Mihai Viteazul, în anul 1600, exprima un stadiu distinct al luptei pentru săvîrșirea unității statale, pe temeiul unității de neam, de teritoriu și de viață, de limbă și de credință, de cultură și de idealuri. De departe de a însemna o înfrângere, jertfa Viteazului a primit aura unui simbol fără moarte, a fost un „strălucit moment de glorie“ din care — arăta Nicolae Iorga — „a rezultat o tradiție“. În conștiința poporului — care s-a văzut iarăși despărțit prin granițe nefrești —, neînfricatul voievod unificator a rămas exemplul luminos al luptelor pentru independență, libertate și unitate națională, dinamizînd acțiunea patriotică și de luptă a posteritatei — realitate manifestată statoric în toate provinciile istorice românești.

„Unitatea națională a fost visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari“ — arăta unul dintre cei care se numără, cu strălucirea unui astru de primă mărime, printre „bărbații noștri cei mari“, eminentul cărturar și patriotul jertfit acestei „visări iubite“, Nicolae Bălcescu.

Idealul eliberării naționale și unirii într-un singur stat a reprezentat, în ideologia și practica revoluției de la 1848, continuarea luptei temerare a Domnului Tudor din Vladimiri — devenit și el un simbol al dorinței de libertate și dreptate, al voinței nestrămutate de flăcărire a unității întregului neam. Pentru generația de la 1848, unirea reprezenta „cheia bolții“ fără care s-ar fi prăbușit tot „edificiul național“. Ideea creării „republicii românești a Daciei“ sporea nestăvilit energiile, unea

deopotrivă pe luptătorii pentru idealurile naționale din toate provinciile românești; dezideratul unirii era proclamat deopotrivă, cu aceeași fermă hotărire, la Iași, la Islaz și la Blaj. Cei patruzeci de mii de români participanți la Adunarea de la Blaj, în ziua de 3/15 mai 1848, își declarau, într-o atmosferă de unanimă însusilește, dorința de „a se uni cu Țara“.

„Act energetic al națiunii“ — cum a fost definită de vrednicul și înțeleptul bărbat de stat al secolului, Mihail Kogălniceanu —, Unirea Principatelor din 1859 a însemnat o etapă crucială, treaptă fundamentală pentru structura statului național român modern, fiind un pas esențial către locul cuvenit, de egalitate și demnitate, între celelalte națiuni europene și dând un puternic impuls spre continuarea neabătută a luptei pentru acea unire „dorită de veacuri de toți români“.

Acest moment epocal, de triumf al voinței naționale, a hrănit speranțele fraților noștri de peste munți, aflați sub stăpînirea imperiului austro-ungar. În vremea Unirii din 1859, sub sceptrul domnitorului Cuza, Al. Papiu-Ilarian arăta că „România din Transilvania numai la Principate privese“.

După înfăptuirea Unirii, a devenit un fapt iminent ca și Biserica noastră din Principate să fie organizată canonic unitar, ca urmare a organizării unitare a statului.

Începînd cu anul 1862, orașul București devenind capitala unică a țării, instituțiile cu același profil din Muntenia și Moldova își stabilesc sediul central aici, pe malurile Dâmboviței. Biserica noastră Ortodoxă trebuia să sprijine și acum dezvoltarea și năzuințele națiunii, cu toată forța spirituală pe care a dovedit-o de-a lungul istoriei — așa cum totdeauna, în organizarea sa și în întreaga lucrare de slujire, Ortodoxia a ținut seama de realitățile istorice. Înfăptuirile de acum se bazau pe sprijinul deplin al domnitorului Cuza și al regimului politic pe care l-a instituit.

Astfel, o lege publicată la începutul anului 1864, prevedea în primele articole ca toate eparhiile din Principatele Unite să formeze de acum înainte o singură și nedespărțită Biserică Ortodoxă Română. În anul 1866, cînd se alegea Constituanta, menită să așeze temeliile cele noi ale statului român, se statornicieau și principiile după care avea să se organizeze Biserica Ortodoxă Română. Între aceste principii era și unul care prevedea „o autoritate sinodală centrală“.

Pe temeiul Constituției din 1866 s-a alcătuit, în 1869, proiectul de lege pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, iar către sfîrșitul anului 1872, acest proiect a devenit *Legea organică a Bisericii Ortodoxe Române* și s-a instituit prin această lege „Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române“, menit să păstreze „unitatea administrativă, disciplinară și națională“. Începînd cu această dată, Biserica Ortodoxă din Principatele Unite este una și prin organizarea ei canonică, avînd în frunte pe mitropolitul din București, în calitate de „Primat“.

De la 1 octombrie 1874, începe să apară la București revista „Biserica Ortodoxă Română“ — organul oficial al Sfîntului Sinod —, publicație semnificativ intitulată și avînd de înndeplinit un însemnat rol, atât în lucrarea duhovnicească de păstorire a sufletelor, cât și aducerea la înndeplinire a țelurilor de unitate deplină organizatorică a sfintei noastre Biserici străbune.

Actul Unirii Principatelor reprezentase un pas hotărîtor în procesul făuririi unității noastre statele, proces dinamizat prin cucerirea independenței de stat în 1877—1878, cînd statul român devinea independent și suveran, cu un prestigiu recunoscut pe plan european, consolidînd astfel, odată mai mult, fundamentul pentru edificarea statului național unitar român.

Participarea voluntară pe frontul antiotoman din Bulgaria — atît combatanți cât și în serviciile auxiliare — a unui mare

număr de români, precum și contribuțiile generoase ale populației din Transilvania pentru susținerea frontului și îngrijirea răniților — acțiuni direct stimulate și adesea organizate prin strădaniile devotate ale slujitorilor bisericești —, au însemnat tot atîtea impresionante și convingătoare dovezi ale conștiinței patriotice, ale solidarității de neam și lege stră bună, pentru dobândirea independenței absolute — una dintre marile năzuințe nutrite de veacuri de poporul nostru, indestructibil legată de sfîntul ideal al unității depline, politice și administrative.

În anii care au urmat, energia patriotică a fost orientată spre continuarea apărării și consolidării independenței, pentru crearea condițiilor de infăptuire a unirii, pentru dobândirea integrității teritoriale a patriei. În Transilvania s-a desfășurat o vie și neîntreruptă activitate patriotică; în arhivele de cancelarie ale monarhiei austro-ungare numeroase documente și rapoarte înregistrau acțiunile românilor transilvăneni care, departe de a se menține în „pasivitate politică“, militau cu fervoare pentru „unirea cu Țara“. Îndemnurile adresate poporului pentru conlucrare și solidaritate, erau răspândite pe toate căile, un rol deosebit în acest sens fiind îndeplinit de presa vremii. „Să lucrăm cu toții, din toate puterile, la fundarea viitorului stat român, spre a-l restabili aşa cum a fost odinioară“ — în acești termeni era adresat un îndemn mobilizator într-un articol publicat în luna mai 1881 în ziarul „Telegraful“. Se declara deschis că unirea este țelul urmărit în chip nestrămutat, arătând că se voiește „Dacia aşa cum a fost“, iar mai departe se preciza: „Dacă dreptul are vreo putere pe acest pămînt, Transilvania și celealte părți ale vechii Daciei, unde românii sunt în majoritate, trebuie să se fuzioneze și se vor fuziona mai curînd sau mai tîrziu în statul român“¹.

¹ Vezi „Dacia viitoare“, nr. din 16 februarie 1883.

*

În preajma primului război mondial, raportul de forțe pe continentul european, jocul intereselor politice de disputare a dominației pe acest continent — și cu deosebire în Balcani — între marile puteri, pe de o parte, tensiunea crescîndă sub care se aflau țările subjugate sau prejudicate într-o formă ori alta sub raport economic, social, național, pe de altă parte, erau tot atîtea indicii pentru a demonstra inevitabilitatea izbucnirii unei conflagrații de mari proporții. Patria noastră se număra printre țările care așteptau prilejul potrivit pentru a-și manifesta revendicările legitime, de independență și suveranitate, de unitate națională, prin restabilirea integrității teritoriului². În spațiul Transilvaniei se desfășura acum cu febrilitate lucrarea de pregătire a condițiilor realizării unirii cu țara-mamă. Atitudini și evenimente grăitoare semnificau tenacitatea cu care era urmărit și susținut idealul național, întruchipat dorința, voința și hotărîrea de a acționa prin toate mijloacele spre a grăbi înfăptuirea lui. Școlile românești din Transilvania erau adevărate răsadnițe de creștere a tinerilor patrioți.

La o întrunire a Ligii Culturale, în 16 februarie 1915, se transmitea un mesaj, arătîndu-se că „toți românii din cele patru unghiuri una sătem și hotărîți pînă la moarte a ne lupta pentru înfăptuirea marelui ideal național“.

Scopul principal al întrunirii Congresului românilor „de peste hotare“, care a fost organizat la București în 15 martie 1915, era de a exprima aceeași voință și hotărîre a unirii „cu Țara“, întrucît „condiții prielnice de dezvoltare pentru neamul românesc numai de la români vor veni“. Și, ca un corolar al numeroaselor acțiuni prounioniste asemănătoare celor de mai sus, întreprinse în acest timp, la 18 septembrie 1915 se crea la București „Federațiunea unionistă“, care își punea ca scop

² Augustin Deac și Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor, 1916—1918*, București, 1978, p. 7.

contribuția prin toate mijloacele posibile a românilor de pretutindeni la realizarea idealului național multisecular³.

Participând la primul război mondial, România își urmărea țelurile sale precise, direct amenințate la vremea izbucnirii conflagrației. Intra în război apreciind cu luciditate și realism situația grea pe care o crea țărilor mai mici — și cu deosebire celor aflate sub dominație străină — confruntarea armată dintre marile puteri ale Europei, grupate în cele două coaliții: Antanta și Puterile Centrale. A purtat acest război pentru a apăra ceea ce era cu nestrămutare hotărâtă a apăra, ceea ce se impunea apărat cu orice preț și cu oricât de mari jertfe. Trebuiau apărate acum independența, suveranitatea și însăși fința națională; trebuia apărat pămîntul străjuit de cetăți de piatră, de atîtea ori prădate, pustiute, arse de către invadatori și apoi iarăși înălțate, purtînd cu semenie peste veacuri semnele grelelor bătălii și ale victoriilor; acest pămînt semănat cu altarele străbune, însemnînd tot atîtea imagini-dovezi ale unui trecut glorioș de luptă în care străluciții voievozi ai țărilor române, zidind sfinte locașuri, se încinau Domnului — ei, oştirile lor de viteji și întreg poporul, împreună cu clericii, păstorii lor duhovnicești —, slăvindu-L și mulțumindu-I cu aceeași smerenie și adîncă evlavie în ceasurile de înălțare a Patriei, ca și în cele de crîncenă încercare.

În momentul semnării Tratatului de alianță cu țările Antantei, precum și a Convenției militare de la 4/16 august 1916, trupele române declanșează ofensiva victorioasă de-a lungul arcului Carpaților. În toate momentele care au urmat, trecînd succesiv prin izbînzi și prin înfrîngerî temporare, sufierind ocupăția puterilor străine care au cotropit două treimi din teritoriul patriei și Capitala, luptînd cu un eroism ce a

³ Vezi *Scrisoarea Arhiepiscopului Londrei, A. F. Londin*, adresată mitropolitului Pimen al Moldovei, în *Amintiri din marele război*, de Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Mănăstirea Neamțu, 1923, la p. 38.

uluit lumea în marile încleștări de la Mărășești, Mărăști și Oituz, văzîndu-se constrîns a accepta în primăvara anului 1918 un tratat de pace umilitor cu Puterile Centrale, în toate aceste momente și pînă la decizia supremă de a reîntra în luptă în noiembrie 1918 — însăptuind apoi, după foarte scurt timp, epocalul act de la 1 Decembrie 1918 —, poporul român, eroica sa armată, au demonstrat, aşa cum demonstraseră cu prisosință la 1877 și de atîtea ori în decursul veacurilor, o uimitoare capacitate de luptă și de rezistență, hotărîrea neclintită, pînă la sacrificiu, de a-și apăra pămîntul și drepturile, credința străbună și libertatea. Datorită împrejurărilor obiective specifice, într-un număr considerabil sporit față de cel înregistrat în vremea războiului pentru independentă din 1877, acum, tineri și mai vîrstnici din Transilvania — între care un important procent de intelectuali — au trecut „granița“ munților, înrolîndu-se în armata română, constituind batalioane de voluntari.

Cu toată superioritatea numerică și ca forță militară a marilor puteri adverse, cu care a fost confruntată aprig oștirea română în primul război mondial, victoria a fost de partea dreptății. Domnul Dumnezeu a întărit, a dat vrednicie și neînfricare brațului ostașilor români, a ținut pururea trează conștiința întregului popor, a cărui solidaritate s-a dovedit de nebîruit.

„Istorică zi de la 1 Decembrie 1918 a fost liniștită, solemnă, entuziasată...“. Astfel o caracteriza, în *Memoriile* sale, unul dintre entuziaștii participanți la pregătirea solemnității — prești-giosul om de știință transilvănean, profesorul academician Alexandru Borza. Toate aspectele marelui eveniment s-au consemnat cu rigoare în documentele vremii și cu slove de aur în cartea de istorie a neamului. Între cei peste o sută de mii de români, înveșmîntați în străie de sărbătoare și „încadrați de sute de steaguri tricolore“, se aflau și numeroși oaspeți delegați din „vechiul regat“. În această atmosferă de înălțător

patriotism s-au petrecut cele două momente esențiale care consfințeau evenimentul: citirea în fața poporului a *Hotărârii de unire*, de către delegații împăterniciți ai Marii Adunări Naționale, precum și *pronunțarea unanimă, prin plebiscit, a adeziunii maselor de români față de istoricul act*.

Documentul fundamental al Marii Adunări Naționale întrunite la Alba Iulia, *Rezoluția din 1 Decembrie 1918*, a fost și un act cu esență juridică: el consacra, în termeni specifici dreptului internațional, principiul autodeterminării popoarelor. În acest document erau de asemenea, înscrise și principiile de egalitate și dreptate socială. Astfel, în al III-lea capitol al *Rezoluțiunii*, era formulată „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare — ceea ce exprima garantarea deplinei egalități cu națiunea română majoritară, a drepturilor și libertăților sociale, naționale și politice, culturale și religioase pentru toate naționalitățile conlocuitoare. Așadar, cu privire la problema națională, se cuprindea în acest document — în termeni a căror limpezime face de prisos comentariul — o înaltă, nobilă concepție a națiunii române majoritare și aflate de la origini pe acest teritoriu, secole la rînd supusă asupririi și frustrată de drepturile elementare cetățenești și naționale.

*

În asemenea momente hotărîtoare pentru România și Biserica noastră străbună și-au adus contribuția, depunînd toată strădania, clericii, monahii, înalta ierarhie în frunte cu mitropolitul Pimen — devenit atunci și Președinte al Sfîntului Sinod —, Miron Cristea, pe atunci episcop al Caransebeșului, Nicolae Bălan, profesor de teologie la Sibiu în acea vreme și alții⁴.

⁴ N. Iorga, *Istoria Bisericii românești*, vol. II, ediția a 2-a, București, 1932, p. 303; Ic. st. S. Bejan, *O pagină din Istoria Bisericii*, în „Luminătorul”, an. LIII (1920), nr. pe ianuarie, p. 12—13, 16;

O atitudine de patriotism sincer, o activitate asiduă și devotată în sprijinul obținerii drepturilor legitime și realizării unității naționale depline a patriei lor de origine, au constituit aspectele specifice prin care s-a manifestat participarea efectivă a comunităților românilor transilvăneni stabiliți în America de Nord. Activitatea de anvergură pe care au depus-o, foarte statornică, intelligent organizată și pluriformă, s-a desfășurat cu multă vreme înaintea declanșării conflagrației din anul 1914. După declanșarea războiului, în toate centrele unde se aflau români s-au organizat întruniri în cadrul căror se exprima protestul energetic împotriva perpetuării dominației asupratoare din patria lor carpatică. „Nu mai cunoaștem în America nici o autoritate austro-ungară care să ne poruncească sau care să aibă dreptul a apela la noi și rupem jurământul de credință și supunere ce l-am făcut de silă regelui și guvernului unguresc și jurăm acum, din a noastră convingere și credință, că vom lupta cu toate mijloacele și pe toate căile împotrivă“.

nr. pe septembrie, p. 5, și nr. pe noiembrie, p. 33—35, 37; *Dosarul 145/1918*, f. 42, Arhiva Sf. Sinod de la Mănăstirea Antim-București; *Dosarul 143/1916—1923*, f. 12 r. și *Dosarul 146/1918*, f. 3 r. Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim-București; Cuvântare ținută la o ședință de lucru a Sf. Sinod (vezi *Dosarul 145/1918*, f. 33 v., Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim-București; Șt. Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, p. 27; Prot. dr. G. H. Ciuhandu, *Cîteva observări în chestiunea unificării bisericăști în legătură cu Statutul organic ardelean*, în „B.O.R.“, an. XI (1922), nr. 12 (septembrie), p. 382; Preot dr. Gheorghe Lițiu, *Episcopul Ioan Ignatie Papp al Aradului (1903—1925)*, în „Mitropolia Banatului“, an. XIX (1969), nr. 1—3, p. 97; Pr. prof. I. Lupuș, *În chestia unificării organizațiunii bisericăști*, în „B.O.R.“, an. XL (1922), nr. 7, p. 535. La ședința sinodală de la Sibiu, ținută sub președinția episcopului Aradului Ioan Papp, locuitor de mitropolit, s-a avut în vedere situația creată prin unirea Transilvaniei cu patria-mamă: intemeiați pe prevederile canonice și vechile legături cu mitropolia Țării Românești s-a hotărât a fi „parte integrantă a Bisericii mame din România“ (Pr. Niculae Șerbănescu, *Înființarea Patriarhiei Române*, în „B.O.R.“, an. XCIII (1975), nr. 11—12, p. 1384).

Încă de la sfîrșitul primului deceniu al secolului nostru la întreaga lucrare patriotică și creștină ortodoxă în rîndurile românilor stabiliți peste ocean, un rol deosebit de însemnat a îndeplinit preotul Ion Podea, vrednicul organizator al vieții social-cetățenești și bisericicești în comunitățile românești de aici. Fiind mai întîi membru al Consiliului Național Român din Paris, a făcut toate demersurile pentru crearea Comitetului Național Român din America. Apoi, în toată perioada desfășurării războiului, alături de alți compatrioți ai săi, de asemenea oameni de inițiativă și de acțiune, s-a străduit fără răgaz pentru a convinge foruri influente, organizații, personalități diplomatice și politice americane, de justețea cauzei naționale a românilor.

Deosebit de semnificativă a fost identitatea de atitudine generală și individuală manifestată atunci, față de războiul din Europa, de către români stabiliți peste ocean; ei au refuzat, fără excepție, să se prezinte la ordinele de mobilizare adresate de consulatele austro-ungare, în schimb s-au creat numeroase unități de voluntari — cei șaptesprezece mii de români înrolați, solicitând organizarea unei legiuni naționale, iar un număr considerabil dintre ei participând la luptele de pe frontul din Franța, împotriva Puterilor Centrale.

Cînd, la începutul anului 1918, au aflat știrile sumbre despre condițiile umilitoare ale tratatului de la București, prin care se impunea României cedarea unei însemnate părți din teritoriul său, ei au protestat vehement față de intolerabila nedreptate pe care o suferea din nou patria strămoșilor. Întrunindu-se la Youngstown, în statul Ohio — la 22 februarie 1918 —, preotimea ortodoxă română din America de Nord hotără înființarea Episcopiei Ortodoxe Române din Statele Unite, care urma să fie supusă jurisdicției mitropoliei Ungrovlahiei din București, „atîta vreme cît Transilvania va sta sub stăpînirea ungurească sau altă stăpînire străină“. Se stabilea

atunci și convocarea unei adunări naționale a tuturor românilor nord-americani — adunare care urma să aibă în obiectivele sale, între altele, solicitarea unei intervenții energice din partea guvernului Statelor Unite, în sprijinul României, pentru rezolvarea favorabilă a problemelor vitale fundamentale și înfăptuirea statului național unitar. Astfel, la 9—10 martie 1918, avea loc, la Youngstown, unul dintre cele mai importante evenimente ale mișcării patriotice naționale românești din America de Nord: Adunarea Națională a românilor nord-americani, sub președinția organizatorului întregii acțiuni, preotul Ion Podea, „tribun înflăcărat al cauzei naționale”⁵. Au participat, pe lingă un mare număr de ziariști, reprezentanți de seamă ai vieții publice, diplomatice și politice americane, guvernatori de state, senatori, deputați. Potrivit obiectivului principal al marii adu-

⁵ Astfel era caracterizat preotul Ion Podea de către reprezentanții diplomatici ai României în Statele Unite (cf. *Un tribun al anului 1918: Ion Podea*, de R. Toma, în „Tribuna României”, an. II, nr. 26, 1 decembrie 1973, p. 10). Începând cu anul 1909, cînd a fost numit preot la parohia română ortodoxă din Cleveland, preotul Ion Podea a procedat la organizarea comunităților românești ortodoxe de la Youngstown, Farrell, Alliance; a înființat noi parohii în Canton, Philadelphia și Warren, aducînd o lăudabilă contribuție la zidirea sfintelor altare românești din Detroit și St. Paul. După trecerea unui sfert de secol din anul 1909, cînd își începuse slujirea în condiții din ce în ce mai grele în mijlocul compatrioților săi din Cleveland, îi era hărăzită aleasa satisfacție spirituală de a vedea locașul ortodox din acest oraș ridicat la rangul de biserică episcopală. Înțelegindu-și pe deplin rolul de păstor sufletesc, preotul Ion Podea nu a precupetit nici un efort pentru a-și ajuta pe toate căile compatrioții, în marea lor majoritate muncitori, fiind, în situațiile cele mai dificile, numai alături de ei — vrednic preot ortodox și desăvîrșit român, exemplar cetățean al marii țări de peste ocean care îi devenise a doua patrie.

Cu tot simțul de răspundere pe care îl implicau împrejurările, el s-a făcut exponentul fraților de aceeași credință și de același neam; orice hotărîre luată îi caracteriza fermitatea și loialitatea caracterului, dovedind euraj civic și devotament patriotic. „Eu am fost — mărturisea el — cel care am spus consulului general al Austro-Ungariei din Cleveland, cînd a apelat la mine și prin mine la poporul nostru, ca să stăm solizi lingă Ungaria, că «nu se poate!»” (*Ibidem*).

nări patriotice, delegații celor o sută cincizeci de mii de români transilvăneni au adoptat *hotărîrea prin care se depunea jurămînt de credință României*, se declara ruperea legăturilor cu arhidioczea de atunci a Transilvaniei și cu guvernul austro-ungar, precum și anularea oricărui fel de obligații față de acesta. Pentru a da o expresie totală acestui imperios gest și act radical, de eliberare definitivă și sub toate raporturile, în cadrul aceleiași întruniri se hotără *crearea primei Episcopii Române Ortodoxe din America de Nord* și se semna Hrisovul prin care toate bisericile românești de aici intrau sub autoritatea eccluzastică a Mitropoliei din București, „pînă la unirea Transilvaniei cu Țara“⁶. În împrejurările istorice date, acest act solemn avea o însemnatate esențială, constituind o inițiativă și o înfăptuire curajoasă, manifestată ca atitudine de conștiință națională a patrioticilor transilvăneni stabiliți peste ocean prin vitregia timpurilor, atitudine de venerație, adîncă dragoste și deplină solidaritate față de sfânta Biserică Ortodoxă Română; în același timp, reprezenta încă o modalitate de exprimare energetică a voinței de libertate și unire.

*

În anul 1918 și mai ales în anii ce au urmat, pînă în 1925, ierarhii Bisericii noastre, care mai înainte făceau parte din Biserici separate, se întrunesc sinodal la București; începînd cu anul 1920, sub președinția mitropolitului primat Miron Cristea, se vor depune neîncetat strădani pentru înfăptuirea efectivă și canonică a unificării noastre bisericești, lucrîndu-se în același timp și cu alți factori de răspundere la elaborarea legilor cuvenite în problema unificării bisericești. Odată cu sfîrșitul primului război mondial, cca dintîi îndatorire a Bisericii Ortodoxe Române a fost „unificarea, adică organizarea ei unitară, sub conducerea Sfîntului Sinod din București, prin contopirea tuturor organismelor sale“⁶.

⁶ *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1957, p. 601.

Problema a fost discutată și în cadrul unor congrese preoțești. La Sibiu, într-o ședință a Congresului preoțesc din Transilvania, în primăvara anului 1919, toți participanții s-au pronunțat „pentru unificarea Eparhiilor ortodoxe române din România într-o singură Biserică Ortodoxă Română“. La București, în vara aceluiși an, preoțimea ortodoxă întrunită în Congres a dezbatut amănunțit problema unificării și organizării Bisericii Ortodoxe din cuprinsul României întregite, arătându-se că: „Întreaga preoțime dă expresie viei sale dorință ca drept consecință a înfăptuirii (unității) politice naționale a neamului nostru și în conformitate cu «canonul 34 apostolic»: singurăticele Biserici ortodoxe române din cuprinsul României întregite să fie împreunate într-o singură Biserică Ortodoxă Română Autocefală, având ca organ central al unității sale spirituale pe Sfântul Sinod, compus din toți ierarhii“⁷.

Se solicita, în general, ca particularitățile izvorîte din dezvoltarea istorică a eparhiilor, înrădăcinate în viața credințiosilor, să fie luate în considerație de către ierarhi și de congresele eparhiale, spre a se preciza care dintre aceste particularități pot fi menținute, fără a altera principiile unificării. Se arăta că pînă în anul mîntuirii 1918 Mitropolia Transilvaniei a fost de mai multă vreme Biserică autocefală, dar „care plinește un act de mare abnegație prin aceea că, în interesul unirii Bisericii din România se subînduiește Sfântul Sinod...“.

Între 12 și 25 iunie 1919, s-au întrunit la Sinaia toți ierarhii din România, alăturîndu-se și alții dintre fruntașii Bisericii Ortodoxe Române, „spre a se consfătu asupra unirii canonice într-o Biserică unitară a singuratecelor Biserici“. Atunci s-a convenit asupra mai multor principii organizatorice, și anume:

⁷ Vezi *Dezideratele primului Congres al preoțimii din România întregită*, imprimate prin îngrijirea preotului prof. C. Nazarie, președintele Congresului, București, 1920.

„Să se decreteze unificarea ierarhică și canonică a Bisericii Ortodoxe Române“.

„La cea mai apropiată ședință a Sfîntului Sinod să fie convocați, ca membri de drept istoric și canonic ai acestei înalte corporațiuni, toți ierarhii Bisericii Ortodoxe Române.“

Astfel, la Consfătuirea de la Sinaia, s-a hotărît ca unificarea bisericească să pornească de sus în jos, să înceapă cu unificarea ierarhică, iar Sfîntul Sinod din București să devină centrul acestei unități. Urmîndu-se prevederile „canonului 34 apostolic“, s-a hotărît ca arhipăstorul din București să devină protosul tuturor ierarhilor României⁸.

Prima ședință extraordinară a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a avut loc la sfîrșitul anului 1919, la București. În cadrul acestei ședințe, episcopul Ioan I. Papp al Aradului, locuitor de mitropolit al Transilvaniei, care nu putuse participa la Consfătuirea de la Sinaia, arăta că aflîndu-se aici, „roagă pe frați cu dragoste să fie primit în sinul Sfîntului Sinod, unde va lucra cu drag și în deplină înțelegere cu toți Prea Sfinții membri ai Sfîntului Sinod“⁹.

În privința alcăturirii legii de unificare bisericească, s-au publicat atunci cîteva broșuri¹⁰ cu conținut explicativ și au avut loc mai multe ședințe de lucru ale unor foruri speciale

⁸ Dosarul 147/1918 f., 107 n., în Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim-București.

⁹ Dosarul 146/1918, f. 16 în Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim-București.

¹⁰ I. P. S. S., Mitropolitul Țării Dr. Miron Cristea, *Principii fundamentale pentru organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române din Regatul Român*, București, 1920 (se arată chiar la început: „Biserica Ortodoxă Română din Regatul României întregite cu Ardealul, Banatul, Crișana, Maramureșul și celelalte ținuturi românești de dîncolo de Carpați, formează o singură Biserică autocefală, una, sfîntă, sobornicească și apostolească sub conducerea Preasfințitului Sinod episcopal, ca supremă corporațune bisericească, în frunte cu mitropolitul românilor sau al țării românești ca președinte“); Protosinghelul Agafon Otmenedec, *Unificarea Bisericii*, București, 1920.

bisericești¹¹, în anii următori. La una dintre ședințele de lucru ale Sfîntului Sinod, în vara anului 1920, noul ministru al cultelor, Octavian Goga, spunea — între altele —: „Trebui să facem unificarea organizației Bisericii“, — și cerea ca peste puțin timp să aibă loc o întrunire unde „să se stabilească principiile pe baza cărora se va face unificarea organizației Bisericii din România întregită“¹².

Către sfîrșitul anului 1921, s-a întrunit la București, „Constituanta bisericească“, spre a discuta proiectul de statut pentru noua organizare unitară a Bisericii. Dar „situația politiei modificată mult tocmai în timpul convocării Constituantei, prin retragerea unor partide de la cîrma statului și înlocuirea cu altele, a întîrziat mult lucrarea de unificare“¹³. Dealtminteri, sub toate aspectele, această lucrare era împiedicată „de împrejurări neprielnice, de felurite schimbări, înnoiri și reîntocmiri în toate laturile vieții obștești“¹⁴. Abia în 1923 se inserau în Constituția țării formulări și dispoziții generale privitoare la organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române¹⁵, prin articolul 22:

„În tot regatul României, Biserica Ortodoxă Română va avea o organizație unitară“; dar *Legea și Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române* apar în 1925. Acum se definitivază și organizarea unitară a Bisericii noastre în chip canonice legiferată. În chibzuirile de avîntată viețuire duhovnicească

¹¹ Dosarul 148/1919, f. 3 r. și Dosarul 150/1920, f. 271 r., Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim, București.

¹² Dosarul 150/1920, f. 352, Arhiva Sf. Sinod, Mănăstirea Antim-București.

¹³ Arhim. I. Seriban, *Cronica bisericească internă. Unificarea Bisericii Ortodoxe Române*, în „B.O.R.“, an. XL (1922), nr. 4 (ianuarie), p. 293.

¹⁴ *Istoria Bisericii Române*, vol. cit., p. 602.

¹⁵ Pr. Alex. Ciuhureanu, *Avantajele și dezavantajele legii și statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 1925*, Birlad, 1938, p. 13.

și de întocmire unitară bisericească urzite atunci¹⁶, s-a ridicat Biserica noastră în deplin întemeiata și îndelung așteptata treaptă de Patriarhat.

*

În periodizarea istoriei noastre — 1 Decembrie 1918 încheie epoca modernă — începută cu un Ianuarie 1821 — momentul revoluției lui Tudor Vladimirescu; este pragul peste care se păsește în istoria noastră contemporană, pragul celor 97 ani în care s-au petrecut evenimente de însemnatate hotărîtoare în viața poporului român; revoluțiile de la 1848, Unirea Principatelor, cucerirea independenței depline de stat — toate aceste evenimente fundamentale având pe frontispiciu idealurile sfinte ale românilor: dreptatea, libertatea, independența, suveranitatea și unitatea.

În toate acțiunile patriotice, naționale, petrecute în acest răstimp istoric, se remarcă identitatea de program, însemnând unitatea de cerințe și aspirații, comunitatea de ideal.

Ca și în anul 1859, și mai puternic decât atunci, prin istoricul act de la 1 Decembrie 1918, poporul român și-a afirmat voința nestrămutată de a trăi liber și suveran, într-un stat independent și unitar.

Ca și în 1859, dar în condiții obiective care prilejuiau în chip imperativ înfăptuirea dezideratului „unirii celei mari“, în 1918 naționala română își hotără destinul prin actele sale energice; acum, prin jertfele și victoriile pe cîmpul de luptă, apărînd palmă cu palmă pămîntul îmbibat de sîngere eroilor, punea puterile europene în fața saptului împlinit pe această cale și în situația, fără alternativă, de recunoaștere pe plan internațional a istoricelor hotărîri de libertate — care întruchipau voința și acțiunea întregului popor viețuitor între hotarele

¹⁶ *Istoria Bisericii Române*, vol. cit., p. 604.

străbune, direct și energetic sprijinit de cei care, frați de singe și de credință fiind, deși aflați departe, nu își puteau lăsa țara de origine.

Unul dintre „bărbații noștri cei mari” ai acestui timp, cel care la începutul lunii noiembrie 1918 devinea primul președinte al primei adunări a deputaților României, strălucitul istoric Nicolae Iorga, apreciind însemnatatea culminantă a marii victorii aliante împotriva armatei germane cotropitoare, afirma: „o mai mare zi pentru lumea întreagă nu se poate”.

Pentru momentul acestei epocale victoriei nici un omagiu nu putea fi mai potrivit, mai plin de semnificație decât înălțătoarea inițiativă de a se comemora atunci, în toamna anului 1918, cel jertfit pentru sfântul ideal al unirii, Mihai Viteazul. Cu acest solemn prilej, în cadrul festivității la care participa întreg corpul diplomatic aflat în România și ofițerii străini, Nicolae Iorga a pronunțat un exceptional discurs intitulat: „La politique de Michel le Brave. Ses origines et son importance actuelle”.

Împlinirea idealului național secular, în decembrie 1918, a reprezentat finalizarea unui proces istoric obiectiv; realizat prin efort eroic, prin jertfă, a însemnat manifestarea plenară a demnității și a forței morale, izbîndă a întregii mișcări de eliberare națională, independență și suveranitate a poporului nostru.

După marea împlinire național-statală din 1 Decembrie 1918, Biserica noastră străbună și-a continuat neabătut lucrarea ziditoare pentru realizarea formei canonice administrative cuvenite; după o sîrguință de șapte ani de la reîntregirea națională, se ridica la treapta de Patriarhat, obținînd această supremă demnitate între Bisericile surori, în cadrul Ortodoxiei.

Exprimată în mod esențial prin comunitatea de origine, de grai, de civilizație și cultură, prin aceeași sfintă credință,

unitatea de voință și de concepție, de viață și de idealuri a poporului român din toate provinciile vechii Dacii a fost adesea lovită și greu încercată, dar nu a putut fi niciodată surpată.

Neîntreruptele legături sub toate formele de viețuire istorică, etnică, politică, culturală, religioasă, au menținut și au adâncit unitatea de neam, hrănind statoricul aspirația comună către independență și unitate națională, cum și către reîntregirea Bisericii noastre străbune.

Prin eforturile neprecupește ale întregului nostru popor, sub conducerea luminată de înțelepte principii umaniste și socialiste pentru dezvoltarea și înflorirea continuă a patriei, asigurând în spirit adânc democratic unitatea de viață și deplina egalitate tuturor naționalităților conlocuitoare, cultivând raporturi loiale și promovând consecvent coexistența pașnică între toate popoarele și națiunile lumii, astfel a întîmpinat țara noastră acest moment de înălțătoare evocare.*

* Din „Mitropolia Olteniei“, XXX (1978), 10—12, p. 748—759.